Sri Sharada Peetham, Sringeri
MANUSCRIPT PRESERVATION CENTRE

A/C. NO. NEW 219 OLD 197
FOLIO 055

TITLE

1. हेत्वाभाससामान्यनिरुक्तिः । जागदीश
2. हेत्वाभाससामान्यनिरुक्तिः, मथुरानाथ
3. [illegible] । गदाधरभट्ट ।

जागदे॰ १((वस्तुतोऽसंकीर्णताधरस्थले व्याप्तिर्बोध्य सत्यादिपदं तु प्रतिकालावच्छिन्नघटाभाववान् इत्यादिना नोपाधिकं तु परिष्कारः २ सामा॰

१((अनु॰ [illegible]

श्रीगणेशाय नमः॥ परिकरः सहकारी स च व्याप्तिपक्षधर्मतादिः तस्य संगादिति तेन हेतुना विरो
धादिसंबंधेन स्मृतस्य उपेक्षानर्हत्वादित्यर्थः। तत्त्वनिर्णयादीत्यादिना विजयादेः परिग्रहः त पा
त्कार्येति सत्येतु कार्येत्यर्थः। स्वहेतोः स सत्येतु त्वव्यवस्थापनयेव प्रतिवादिहेतोराभासत्वव्यव-
स्थापनयापि तत्त्वनिर्णयाद्युपपत्तेः। तथा न चैककारित्वमपि संगतिः संभवतीति भावः॥ ननु यका
तिरि निरुक्तयथार्थज्ञानस्य विषयतामात्रं समुहालंबनस्य विषयतामादाय दोषी नेऽतिप्रसक्तमतो
अर्तौ [illegible] के कृतिहेतु यथार्थज्ञाननिष्ठस्यानुमितिकारणीभूताभावप्रतिविषयत्वावच्छेदकत्वमर्थो वाच्यः। स च ह्रदो योगित्वस
वह्निमान् धूमादित्यादौ बाधितहेतावव्याप्त इत्यत आह॥ यथाश्रुतमिति। तथा च दुष्टहेतोरल
क्ष्यत्वात्तत्राव्याप्तिर्न क्षतिकरी भावः॥ नन्वेवं दुष्टहेतूनां [illegible]गनुपस्थितौ तेन चेत्यग्रिमग्रन्थे नतेषां ज्ञा

विभागोऽनुपपन्न इत्यत आह ॥ तद्रूपत्वं चेति ॥ तादृशज्ञानविषयत्वं चेत्यर्थः ॥ दुष्टहेतूनामित्यस्य लक्षण
मिति शेषेणान्वयः तथा चानुमितिकारणीभूताभावप्रतियोगियथार्थज्ञानस्य विषयो यत्रेति व्युत्पत्त्या
दुष्टहेतु लक्षणमवगत्यैव तेषां विभाग इति भावः ॥ तदभिप्रायेणेव दोषलक्षणाभिप्रायेणेव ॥
अन्यथा दुष्टहेतूनां लक्षणत्वे विरुद्धादिहेतौ व्यभिचारित्वादिनियमात्पृथग्विभागो न स्यात् ॥ अभि
धेयार्थत्वेन धर्माणामेव विभाजकत्वाभावादिति भावः ॥ केचित्तु ॥ तदभिप्रायेण दुष्टलक्षणाभिप्रा
येण उपधेयसंकरेऽप्युपाधेरसंकरात् ॥ दोषासंकरात् ॥ तथा च तद्रूपेणैव दुष्टहेतूनां भेदे सति न
पंचविधत्वानुपपत्तिः उपधेयसंकरेऽप्युपपत्तिः ॥ अन्यथा दोषलक्षणाभिप्राये उपाधेयेऽसांकर्याय एव
अनुपपत्तेरिति प्राहुः ॥ ननु व्यभिचारादीनां ज्ञानस्याऽनुमितिप्रतिबंधकत्वात्तत्राऽव्याप्तिरत आ
ह ॥ तत्त्वेत्यादि ॥ अनुमितिनिष्ठकार्यतानिरूपकसंबंधवत्त्वेनेत्यर्थः ॥ परामर्शप्रतियोगित्वस्यानुमि

० ह्यनुमितिनिष्ठकार्यतानिरूपक [illegible] यकिंचित्सत्वे घव्यापकत्वम् ५ धूमघटत्वावच्छिन्नमित्यर्थः ॥ स्वरूपतो घटत्वावगाहि ज्ञानस्याप्रसिद्धेः

व तोऽनुपयोगित्वस्य [illegible] तथाविधस्य सत्वादिति भावः ॥ अत्रानुमितिशब्दस्य लाक्षणिकत्वापातात् आचार्यीयानु म
तिमात्रस्यैव लिंगोपधानमतमनुसृत्य व्याचष्टे ॥ साध्यव्याप्येत्यादि ॥ मणिकारमतानुसारेणैव तद्व्याख्याने तु सर्वस्य सर्वत्र
क्षय समानुमितौ मानाभावात् घूमालोकक्रमेणैव विशिष्टानुमितिः कल्पनो सञ्जाततत्र दोषाव्याप्ति प्रसंगात् ॥ अत एव प नानु
क्षः साध्यवान् इत्याकारक व्याप्यवान् साध्यवांश्चेति समूहालंब [illegible] नतिनौपाना ॥ लिंगोपधानपक्षे सर्वत्र नादृशानु
मितेरावश्यकत्वेन नाव्याप्तितादवस्थ्यं ॥ न च ह्रदो वह्निमान् घटत्वादित्यादौ वह्न्यभाववद्वृत्ति अतिव्याप्तिः घट
त्ववति वह्न्यभावादिनिश्चयस्यापि वह्निव्याप्यघटत्ववद् ह्रदो वह्निमानित्याकारानुमितिविरोधित्वादिति वा
च्यं ॥ साधनवतः साध्याभाववत्त्वस्य व्यभिचारत्वेन मणिकृन्मतेपि तस्य लक्ष्यत्वादिति ध्येयं ॥ व्यभिचारा
दीति ॥ व्यभिचाराद्यग्रहस्यानुमितिजनकत्वमिति शेषेन्वयः ॥ ननु तद्धेतुकानुमितिप्रसंगेन तद्धेतुकव्यभि
म चारज्ञानाभावो हेतुरिति वाच्यं तत्राह ॥ व्याप्तीति ॥ नक्षितिरस्तीति न व्यभिचारोपि व्याप्तिः ॥ एवं तोऽन्निर्वे रा
ह्निरित्यादिभ्रमादिति योजना ॥ धूमो वह्निव्यभिचारी शेषेन्वयः ॥ यथार्थेति ॥ न च एवं तोनिर्वह्नि

ती

२

रितिभ्रम[illegible]प्यंशतोयथार्थत्वात्तद्विषयेऽतिव्याप्तिरतोऽभ्रम[illegible]॥यथार्थप[illegible]नभ्रमसामान्यभिन्नत्वस्योक्त
त्वादितिभावः॥साध्यादिघटितव्यभिचारस्यहेत्वाभासपदवाच्यत्वेसाध्या[illegible]रोपितत्वमिष्टमेवेतिवाच्य
यतःप्रत्येकमित्युक्तं॥ननुयादृशविशिष्टविषयकत्वेनाऽनुमितिप्रतिबंधकत्वं[illegible]यार्थज्ञानविषयीभूततादृ
विशिष्टत्वंविवक्षितमतःसाध्यादौनातिव्याप्तिरित्याशयेनाशंकते॥अथादि॥तद्घटक[illegible]चेति।व्यभिचारा
दिघटकीभूतसाध्यादिकंचेत्यर्थः॥नविशिष्टं।नप्रतिबंधकतावच्छेद[illegible]तिवि[illegible]।धर्मीत्यर्थः॥तृतीय
मेवेति॥ज्ञायमानंसदित्यादिकमिव[illegible]र्थः।[illegible]यमानाव्यभिचारादि[illegible]॥साधनादिधर्मिकज्ञानप्र हेतु
भाव कारत्वविशिष्टसाध्याभाववद्वृत्तित्वादेरित्य[illegible]॥यद्यप्यनुमितिकारणीभूताभावप्रतियोगीयत्वेतिव्युत्पत्त्या स्य
ऽनुमितिकारणीभूताभावप्रतियोगिज्ञानप्रकारस्यव्यभिचारादेर्लाभसंभवेज्ञायमानव्यभिचारादेःप्रतिबं
धकत्वाभ्युपगमेनपुनः तथापियथाधिकरणबहुव्रीहिःप्रयोगानुसारितयासर्वत्रव्युत्पन्नत्वादिदमुक्तं॥तदर्थश्चेतिप्रथम

२

जाग

उक्षणार्थश्चेत्यर्थः ॥ तादृशाभावेति ॥ अनुमिति कारणीभूताभावेत्यर्थः ॥ व्यभिचारादयुक्तिरूक्लि
र्थकथनं तत्तेनाप्रव ॥ न तस्य कारणत्वं तत्साध्याभावद्वृत्तित्वमेव व्यभिचारः तथान्यवाच्य ज्ञेयत्वादि
सिध्यता [illegible] मिति [illegible] रात्वेनः साध्यसामानाधिकरण्यस्य वक्तुमशक्यत्वाभावाद ज्ञेयत्वादि
ये तावतिव्याप्ते वारणाय यथार्थपदं न चैवमपि निर्वह्निवृत्तित्वादेः कालिका [illegible] संबंधेन [illegible]
धे यथार्थज्ञानमादाय [illegible] तादृशव्याप्तिज्ञान [illegible] वस्तुतो पादृशासंबंधेन ज्ञायमान [illegible] प्राने बंधकत्वेन [illegible]
पा संबंधेन तत्प्रकारक यथार्थज्ञानस्योक्तत्वात् न च हृदे धूमवान् धूमादित्यत्र बाधितहेतावव्याप्तिः पक्षनिष्ठधू
त्वाभावात्मक बाधस्य धूमहेतौ स्वरूपसंबंधेन यथार्थज्ञानासंभवादिति वाच्यं साधननिष्ठव्यभिचारादेः ये
ज्ञानमादायैव ल [illegible] दिति भावः ननु [illegible] हेतौ रेव लक्ष्यत्वे [illegible] द्वितीयादि निरूक्त [illegible] त्राव्या
र्दोषे [illegible] ति व्याप्तेश्चत्वतआह ॥ अग्रे [illegible] ति ॥ उपधेयसंकरे पीत्यादि यस्यां संगतेर्लक्षणापत्तेश्चाह ॥ आध

सामा
चा
व्य
था
सा

जागदे तथाच वर

२ स्येवेति अग्निमल्लक्षणमभि त्वउपस्वेयत्यादिग्रंथइतिभावः॥प्राकुरितिंयथार्थपदसार्थ मवात्रप्रकर्षः
पक्षवृत्तितग ज्ञायमा स्यवन्ह्यभावरूपबाधस्य रूपसंबंधेनेवयथार्थज्ञानंतद्विशेष्यत्वस्यधूमादौसत्वा पा
पर्वतोवह्नि धूमादित्यादौ सधेतावतिव्याप्ति रसःकेचिदित्यस्त्वयास्वचितः॥यदि
चस्वालिंगकानुमितिकरणीभूताभावप्रतियोगि यथार्थज्ञानविषयत्वमेवार्थः सर्वत्रैवदुष्ट
हेतावंततोनित्यज्ञानमादायैवलक्षण भवत्तदाचानुमितिप्रतिबंधकीभूतव्यभिचारादिभ्रमवि
षयतामादायसधेतावतिप्रसंगस्त रणार्थंभ्रमसामान्यभिन्नसार्थकयथार्थपदमावश्यकमितिबुयुक्त
मुत्पश्यामः॥लिंगपदस्याबैकथ्यादाहालिंगमितिज्ञानपदप्रयोजनंत्वग्रेवक्ष्यामः॥ननुयत्पदस्याखंडव्यक्ति
वाचकतयाह्रदोवन्हिमान्धूमादित्यादौकेवलस्यपक्षादेः दोषत्वंस्यात्तन्निष्ठस्यापि बाधानिर्पायिविषयत्वस्य
स्वस्वरूपसंबंधेनपक्षवृत्तितयाज्ञानस्यधूमाभावस्याश्रयासिद्धितया तथाचान्यदुष्टलक्षणेज्ञायमानप्रतिबंधकता २
संबंधेनतद्वत्वस्यचहेतावभावदूषणात्
सिद्धिव [illegible] ६ [illegible]

व नुमितिप्रतिबंधकतावच्छेदकत्वादतो व्याचष्टे यादृशेति यादृशधर्मान्विष्ट तद्विशिष्टधर्मावच्छिन्नविषयत्वेनै
द त्यर्थः॥विशिष्टपदस्य फलमाह तेनेति॥सव्यभिचारादिनिष्ठस्य तादृशस्य दोषत्वे तेनैव दोषेण हेतोर्दुष्टत्वप्रसंजनना
र्थमुक्ते आदिना असधेतु परिग्रहः नातिप्रसंग इति साध्याभावनिष्ठायाः साध्यीयत्वविशिष्टाभाववत्वविशिष्टवि
षयताया अनुमितिप्रतिबंधकतानवच्छेदकत्वादिति भावः॥नन्वेवमप्यसंभवः ह्रदत्वेन नघोन्यभाववत्वेन गुंजा वं
द्यभाववन्निश्चये सत्यपि ह्रदो वह्निमानित्यनुमितेरनुत्पत्त्या ह्रदत्वावच्छिन्नविशेष्यकव-ह्न्यभाववत्तावच्छिन्नप्रकार
न कनिश्चयत्वादिनैव तादृशानुमितिप्रतिबंधकत्वे वह्न्यभावविशिष्टह्रदादिविषयकत्वस्य प्रतिबंधकतावच्छे
म दकत्वविरहादित्यत आह॥ वच्छेदकत्वमिति तथा च यादृशधर्मविशिष्टायाः तद्विशिष्टधर्मावच्छिन्नावि
ति षयताया अनुमितिप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तित्वं तादृशविशिष्टधर्मवान् हेतुदोष इत्यर्थः तादृशास्तु बाधा
दिस्थले वह्न्यभावविशिष्टह्रदत्वादिरेवेति भावः विशिष्टस्यासत्वेपि वह्न्यभावविशिष्टह्रदादेर्विष

२ ८२

पतासंबंधेनासत्वेपि [illegible] त्यर्थः॥ भ्रमादिति [illegible] त्वादि [illegible] पणान याद्दोवन्ह्यभाववत्वेनगुंजापुंजाद्यभावस्य भ्रमा
दित्यर्थः॥ नक्षति॥ नासं [illegible] भ [illegible] ताद [illegible] ॥ति [illegible] तिरिक्तं [illegible] ॥ [illegible] स्वातिरिक्तं यादृशोनुमितिप्रतिबंधकता [illegible]॥
नतिरिक्तवृत्तिविषयताकं तादृशावटितत्वेननिरुक्तविसिष्टं विशेषणीयमित्यर्थः॥ व्यभिचारादेरनुमितिप्रति
बंधकतानतिरिक्तवृत्तिविषयताकेन स्वेनैव घटितत्वात् संभवस्या [illegible] तः स्वातिरिक्तेति॥ प्रम [illegible] त्वविशिष्टव्यभिचारा
देः स्वातिरिक्ते न व्यभिचारादिनैव तादृशेन घटितत्वमिति न [illegible] चातिप्रसंगः॥ स्वातिरिक्तत्वं च स्वानवच्छिन्नप्रकारताव
च्छेदकत्वं चैतेन व्यभिचारस्य प्रमेयत्वविशिष्टव्यभिचारादभिन्नत्वेपि न [illegible] ति॥ शुद्धव्यभिचारस्य विशिष्टव्यभिचा
रानवच्छिन्नप्रकारतावच्छेदकत्वेनैवानतिप्रसंगादिति भावः॥ यद्वा [illegible] प्रमेयत्वमवच्छिन्नप्रमेयत्वादिस्यत्रावृत्तित्वा
भाववाहृति [illegible] मयत्वस्वरूपे व्यभिचारे ऽव्याप्तिरूपत्वस्य रतिम [illegible] पत्वस्वरूपबाधात्मकेनैव तादृशाधर्मा
नरपा [illegible] टितत्वात् [illegible] या [illegible] प [illegible] दृशाविशिष्टविषयकत्वं पत्वस्य हेतुसाध्यकानुमितिनिरूपितत्वपत्वानिष्
धकतानतिरिक्त [illegible] त स्वातिरिक्तेन तत्वानिबंधकतानतिरिक्तवृत्तिविषयताकेनअघटितं तादृशाविशिष्टं तत्पक्षहेतु

साध्यकानुमितिविरोधित्वे इतिविवक्षितं॥उक्तस्थलीयव्यभिचारस्यतुबाधघटितत्वेप्यव्यभिचारज्ञान
त्वावच्छिन्नीयत्तथाविधानुमितिप्रतिबंधकत्वनतिरिक्तवृत्तिविषयताकस्यव्यभिचारस्यव्यभिचारज्ञा
नत्वावच्छिन्नप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तिविषयतावेणधर्मान्तरेणाघटितत्वान्नतत्राव्याप्तिः ताहृशधर्मान्तर
प चप्रमेयत्वादिविशिष्टत्वमिवव्यभिचारादिविं॥सर्वत्रसुलभं॥नचै॰ मापसाध्याभावादिविशिष्टपक्षादिविषय
कत्वविशिष्टस्यानुमितिप्रतिबंधकताशून्येसंस्कारादौसत्वादसंभवइतिवाच्यं॥मूलस्थलिंगज्ञानेयत्रनिश्च
यपरेणज्ञानपदेनपारदृशविशिष्ट[illegible]विषयकनिश्चयत्वतादृशप्रतिबंधतानतिरिक्तवृत्ति
[illegible]र्थलाभेनतन्निरासात्॥प्रतिबंधकत्वंवाप्रतिबंधकतावच्छेदकीभूतविषयताव॰वाच्यं।तथाचसंस्कारादेर
पिताहृशा॰ षयितावत्वाद्वनासंभवः संयोगाभावस्यप्रतियोगिवैयधिकरण्यावच्छिन्नस्ये॰ पाद्रव्येसंयोगवत्वानुमि
गा [illegible] तिविरोधित्वव्याप्यवृत्तित्वज्ञा॰नाभावविशिष्टस्यसंयोगाभावमात्रस्यनिश्चयस्तथायेनवृक्षः संयोगीद्रव्यत्वादित्या
दौसंयोगाभावविशिष्टवृक्षादावव्याप्तिरितिध्येयं॥प्रमेयत्वविशिष्टसव्यभिचारइति॥अत्रप्रमेयत्वविशिष्टयद्धूमि
स्साधनं तत्रे त्यर्थः [illegible] र्थः ॥ननुप्रमेयत्वविशिष्टस्यसव्यभिचारित्वंतद्धेतिसाधनइत्यर्थः॥

सा
५

२+ वत्तानिश्चयस्य विशिष्टव्यभि-चारि

॰ पि व्याप्तिबुद्धौ स्वातंत्र्येण

वत्तादृशस्थलस्यत्वात्॥ साधनधर्मिकप्रमेयत्वविशिष्टव्यभि॰ चारित्वप्रकार॰ निश्चयस्य प्रतिबंधकत्वात्॥
अन्यथाप्रमेयत्वविशिष्टव्यभिचारित्वांशे भ्रमत्वग्रहदशायां हेतौ व्याप्तिग्रहानुदयप्रसंगात्॥ यद्रूपावच्छिन्न
वत्तानिश्चयत्वेन विरोधित्वं त- वाच्छिन्नाभावगर्भ… प्रतिबंधकत्वं स्यैवोत्तेजकत्वे तएव महदादौ घटसामा ग्रहे
व न्याभावे साध्ये पक्षस्य घटत्वाभिन्ननीलघटत्वमपि बाधएवेति वदन्ति॥ नच ह्रदो मेयवह्निमान् धूमादित्या
दौ गुरुधर्मस्य प्रतियोगितानवच्छेदकत्वेन मेयवह्नित्वावच्छिन्नाभावविशिष्टह्रदाद्यप्रसिध्या बाधाद्यप्राप्ति
रितिवाच्यं॥ तत्र ह्रदो निर्वह्निरिति ज्ञानस्यापि प्रतिबंध॰ त्व निर्वह्नित्वविशिष्टह्रदे रित्वदोषत्व संभवात् व तु दे
तो गुरुधर्मस्य प्रति॰ योगितावच्छेदकत्वमत एवैतल्लक्षणाद्ध्रदो महाजनकद्रव्यवान् द्रव्यत्वादित्यादौ बाधाद्य
संभवापत्तेः ह्रदो निर्व॰ रित्यादिग्रहस्य तत्रानुमितिप्रतिबंधकतया निर्वह्नित्वविशिष्टह्रदादिवि अन्यथा
षयक॰ स्य प्रकृतानुमितः प्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तित्वाद् महाजनकद्रव्यत्वावच्छिन्नाभावाप्रसिध्या
न तद्धीस॰ ह्रदादिविषयकत्वस्या… व्यसंभवात्॥ नचतत्र साध्ये पक्षेवृत्तित्वाभावएव बाध इति सा

५

साध्यकानुमितिविरोधस्ये इति विवक्षितं॥ उक्तस्थलीयव्यभिचारस्य तु बाधघटितत्वेऽपि व्यभिचारत्वात् ज्ञान
त्वावच्छिन्नीयत्तथाविधानुमितिप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तिविषयताकस्य व्यभिचारस्य व्यभिचारज्ञा
नत्वावच्छिन्नप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तिविषयतावेण धर्मांतरेणाघटितत्वान्न तत्राव्याप्तिः ताहशधर्मांतर
य चप्रमेयत्वादिविशिष्टत्वमेव व्यभिचारादिभिः सर्वत्र सुलभं॥ न चैवं [illegible] साध्याभावादिविशिष्टपक्षादिविषय
कत्वविशिष्टस्यानुमितिप्रतिबंधकताशून्ये संस्कारादौ सत्वादसंभव इति वाच्यं॥ मूलस्थलिंगज्ञानेयत्र निश्च
यपरेण ज्ञानपदेन पारस्याविशिष्ट [illegible] विषयकनिश्चय [illegible] ताहशप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्ति
[illegible] यर्थलाभेन तन्निरासात्॥ प्रतिबंधकत्वं वा प्रतिबंधकतावच्छेदकी[illegible]तविषयतावत्त्वं वाच्यं तथा च संस्कारादेर
पिताहशविषयितावत्त्वोऽपि नासंभवः संयोगाभावस्य प्रतियोगिवैयधिकरण्यावच्छिन्नस्यैव निर्णयाद्द्रव्ये संयोगवत्त्वानुमि
गा [illegible] तिविरोधिनस्तव्याप्यवृत्तित्वज्ञानाभावविशिष्टस्य संयोगाभावमात्रस्य निश्चयस्तथा येन वृक्षः संयोगी द्रव्यत्वादित्या
दौ संयोगाभावविशिष्टवृक्षादावतिव्याप्तिरिति ध्येयं॥ प्रमेयत्वविशिष्टसव्यभिचार इति॥ अत्र प्रमेयत्वविशिष्टयद्धूमि
रिसाधनं तत्रे सत्यर्थः [illegible] यस्य॥ ननु प्रमेयत्वविशिष्टस्य सव्यभिचारित्वं तद्धेतिसाधनद्रसर्थः॥

तया २ हे ३

प्रतं ॥ ह्रदत्वप्रकारकप्रमाविशेष्यो यो ह्रदः जनके तेजस्वी द्रव्यत्वादिसाध्ये तस्याप्यसंभवात् ॥ ह्रद इति ह्रदत्वमपे
त क्ष्य ह्रदत्वप्रमाविशेष्यवृत्तित्वस्य गुरुतरत्वच्छिन्नाभावाप्रसिद्धेः [illegible] ॥ एवं चेति विशिष्टविषयत्व याद्रृशा
त्वविवक्षणे चेत्यर्थः ॥ पक्षतावच्छेदकोऽपि दिक्सादिना साध्ये [illegible] तोः संग्रहः ॥ असमानप्रकारस्यापि ज्ञानस्य प्रति
दे बंधकत्वमादर्शयाह ॥ पक्षनिष्ठादिर्येन वै नापीति दोषासमानकालिकेन स्यहेतुरे [illegible] क ज्ञानविषयत्वा धि
तृ ॥ वित दिसंबंधेन तत्संबंधित्वा [illegible] विशिष्ट [illegible] दोषाप्रसिद्ध्येव संबंधसामान्येन तद्वत्त्वे विवक्षितेऽपि तावति प्रसंगा [illegible]
व भावादिति भावः ॥ प्रकृतहेतुतावच्छेदकत्वतयाभिमतेन कांचनमयधूमत्वादिना हेतुतास्थले हेतुतावच्छे
ना दक विशिष्टहेतोरलीकत्वेनापि व्याप्तिः ॥ याद्रृशा इति ॥ यद्धर्मविशिष्टे इत्यर्थः ॥ एवमग्रेऽपि क्वचिदसत्त्वरसः स्तथा
जं तु याद्रृशधर्मिणि याद्रृशधर्मवत्ताज्ञानं [illegible] साऽनुमितिप्रतिबंधकमित्युक्तौ पर्वते ह्रदे च वह्न्यभाववगाहि
समूहालंबनमादाय वह्न्यभावविशिष्टह्रदस्य ॥ पर्वतो वह्निमान् धूमादित्यत्र दोषत्वापत्तिः ॥ याद्रृशधर्मि [illegible] ति
[illegible] याद्रृशधर्मवत्तानिश्चयत्वावच्छिन्नानुमितिप्रतिबंधकत्वमित्युक्तौ चासंभवः ॥ ह्रदत्वेन घटस्य

रीति ॥ हेतु ५ ल ४ ५

र्मिणि अभावत्वेनाभावं तत्र च वह्नि[illegible]त्वेन प्रतियोगिताप्रतियोगिविषयाऽवगाहमानस्यापि ज्ञानस्य ह्रदो वह्निमानित्याद्य
नुमितिप्रतिबंधकत्वेन ह्रदत्ववि[illegible] । ह्रदधर्मिकवह्निसामान्याभावत्वावच्छिन्नप्रकारकनिश्चयत्वावच्छिन्नप्रका ता
रकनिश्चयत्वादिना प्रतिबंधकसंदेह इति ध्येयं ॥ विरो[illegible]मत्वेनेति ॥ अनवच्छिन्नमूलत्वा[illegible] विशिष्टधु
मत्वेन स[illegible] ॥ पक्षसाध्यहेतुनामवच्छेदकप्रवेशार्थमाह ॥ प[illegible]रिति ॥ आदिना वह्निधूमयोः रूपांतरस्य ॥ कां प
चनमयत्वविरह इति नदोषः इति [illegible]रेणान्वयः ॥ एवमग्रेपि ॥ यथा [illegible]तलक्षणं कांचनमयः पर्वतो वह्निमानि
[illegible] सनुमितिप्रतिविरोधि[illegible] । तिव्याप्तमिति भावः ॥ अप्रसिद्धपक्षि[illegible] ॥ मिव प्रसिद्धपक्षकामप्यनु
मितिमादाया ऽतिव्याप्तिवारणाय पक्षतावच्छेदकावच्छिन्न[illegible] । नीयमित्याशयेनाह ॥ ह्[illegible] स्य वह्नि[illegible] धूम
शून्यत्वमिति । तद्धर्मावच्छिन्नपक्षकत्वाप्रवेशे ह्रदो वह्निमान्नित्या[illegible]कारकवह्निसाध्यक[illegible] मल्लिंगकानुमि १
तिबंधकतावच्छेदकेतस्यतत्त्वसत्त्वेन तत्रातिव्याप्तिरेवेति भावः ॥ अप्रसिद्धसाध्यहेतुकामि[illegible] । तत्र साध्यहेतु
का अनुमितिमुपादाय अतिप्रसंगवारणाय ॥ साध्यहेत्वोरवच्छेदकप्रवेशार्थमाह । पवनस्येति ॥

त धूमो वह्निं न साध्यहेतु ॥ २ प्रवेशे पर्वतो महानसीयवह्निमान् तादृशधूमादित्याद्यनुमितिमुपादाय तत्प्रतिबंधक
तावच्छेदकत्वस्य महानसीयवह्न्यभाववत्पर्वते तादृशधूमाभाववत्पर्वते च सत्त्वात्तयोरतिव्याप्तिः स्यादिति भावः ॥ व्याप्य
त्वांशेऽप्यनुमितौ हेतुविशेषोऽवश्यं निवेशनीय इत्याशयेनाह ॥ प्रमेयत्वस्येति ॥ अन्यथा वह्निव्याप्यमेयत्ववान्पर्वतो व
ह्निमानित्यनुमितिप्रतिबंधकतावच्छेदकत्वस्य वह्निव्यभिचारिमेयत्वे सत्त्वात्तत्रातिव्याप्तिः स्यादिति भावः ॥ व्याप्यत्वां
शे हेतुतावच्छेदकप्रवेशार्थमाह ॥ केवलधूमस्येति ॥ व्याप्यत्वांशेऽप्यनुमितौ साध्यतावच्छेदकप्रवेश आवश्यक इत्यभिप्रा
यः ॥ विशिष्टधूमस्येति ॥ अन्यथा पर्वतीयवह्निव्याप्यविशिष्टधूमवान्पर्वतो वह्निमानित्याकारकानुमितिप्रति[illegible]क
तावच्छेदकत्व[illegible] पर्वतीयवह्निव्यभिचारिविशिष्ट[illegible]मस्त्वादतिव्याप्तिः स्यादिति भावः ॥ न संबंधेनेति ॥ तेषां [illegible]व[illegible]ष्ठ
कांचनमयत्वविर[illegible]दीनां यथाकथंचित्संबंधेन [illegible]र्थः ॥ तत्र पर्वतवह्नेः साध्यत्वे तस्य विशिष्टधूमस्य समानधर्मि
ज्ञानस्यैव प्रतिबंधकत्वमते पर्वतत्वेन वह्निशून्यप[illegible] तत्पक्षकाया पर्वतो वह्निमानि[illegible]त्यनुमिते[illegible]ः प्रतिबंधकताव तिः
च्छेदके वह्न्यभाववत्पर्वतेऽतिव्याप्तिवारणार्थं तत्पक्षके[illegible] ॥ तथा च पर्वतत्वेन वह्निमत्पर्वतपक्षिकानुमितिप्र[illegible]कता
वच्छेदक[illegible]ऽभावाभाने ऽतिव्याप्तिः ॥ वह्नित्वेन पर्वतावृत्तिव[illegible] विषयिण्याः पर्वतवह्नित्वाकारिकायाः पर्वतो

वन्हिमानित्याकारिकायाःवानुमितेःप्रतिबंधकतावच्छेदके पर्वतावृत्तिविशिष्टवन्ह्यावतिप्रसंगवारणान्नसा
ध्यवेति। तथा च वन्हित्वेन पर्वतीयवन्हिसाध्यकानुमितिप्रतिबंधकतावच्छेदकत्वविरहान्न तत्रातिप्र
संगः। एवं धूमत्वेन पर्वतावृत्तिधूमस्य पक्षधर्मतावगाहिन्याःनुमितेःप्रतिबंधकतावच्छेदकपर्वतावृत्तित्व
विशिष्टधूमेऽतिप्रसंगवारणाय तद्धेतुकेति। इत्थं च पर्वतत्वेनैव निर्वन्हिपर्वतस्य पक्षत्वे वन्हित्वेनैव पर्वता
वृत्तिधूमस्य हेतुतायां पर्वतो वन्हिमान् धूमादित्यत्रापि वन्ह्यभावविशिष्टपर्वतादिकं प्राचीनमते हेतुदोष एवे
ति। हृदयं। येन संबंधेन यस्य पर्वतत्वादेः पक्षतावच्छेदकत्वं तेन संबंधेन तत्त [illegible]मावच्छिन्नत्वलाभाय तत्पक्ष
केत्यादौ तत्संबंधेन विषयिता। या पर्वतत्वावच्छिन्नयत्कृनादिकं तत्पक्षकानुमितिप्रतिबं[illegible]कत्वमादाय सम
वायेन पर्वतत्वावच्छिन्नस्य पक्षत्वादिस्थले स पर्वतत्वविशिष्टज्ञाननिष्ठवन्ह्यभाववत्तादेरतिप्रसंग व
इत्याहुः। इत्यादावेति। इत्यादिन्यायस्थलीयहेतावित्यर्थः। अत्र च निर्वन्हिपर्वतत्वेन वन्हिपर्वत[illegible]व्यक्तेः प
क्षत्वे आश्रयासिद्धिरेव। निर्वन्हिपर्वतत्वेन निर्वन्हिपर्वतव्यक्तेः पक्षत्वे बाध एव हेतुदोषः। पर्वतः पर्वतावृ

तिवह्निमानि सत्त्वतु बाधः॥ तयोश्च तादृशपक्षसाध्यकानुमितिस्वप्रसिध्याऽव्याप्तिः॥ पर्वतो वह्निमान्वह्निव्यभि
चारिधर्मादित्यत्र वह्निव्यभिचारित्वविशिष्टवह्निव्याप्यत्वावगाह्यनुमितिप्रसिध्या व्यभिचारादावव्या
प्तिः पर्वतो वह्निमान्पर्वतावृत्ति...त्वादित्यत्र पर्वते प्रकृतहेतु वैशिष्ट्यावगाह्यनुमित्यप्रसिध्या स्वरूपासि
ध्यादावव्याप्तिरिति द्रष्टव्यं॥ तादृशानुमितेरिति द्वितीयव्याख्यानुसारेणेदं तेन प...॥ वह्निमान्वह्नि
व्यभिचारिधर्मादित्यत्राप्यव्याख्यायामव्याप्त्यनुमितिप्रसिध्यावपि न क्षतिः वस्तुतः अनाहार्यपराम
र्शस्यैवानुमितिहेतुतावच्छेदकत्वेपि तत्रानुमितिसंसिद्धिः॥ यद्विषयक ॥ निश्चयत्वस्य विरोधिनो यद्वि
षयकनिश्चयत्वाभावव्याप्यात द्विषयकनिश्चयावृत्ति यद्विषयकेति ॥ रिति यावत्॥ तादृशी या वि
षयता तत्त्वमुक्तः तत्प्रतियोगिकत्वसंबंधः एतत्स्यैव द्वयोः व्यतिक ॥ इत्यसमिमेणान्वयः॥ तदुत्तरमनुमितौ।
तादृशो निश्चयो नरा ऽनुमितिसामान्ये ... तावच्छेदकविशिष्ट ... त्वादि॥ अत्र द्वितीया स्वपदं पक्षता प

वह्निदकताघटकसंबंधेनपक्षतावच्छे [illegible] स्यवैशिष्ट्यस्यावगाहित्वाभाव॥ तेनच्छेदेवह्न्यभाववन्निश्चयोत्तरं कालिकादिस
८ तुम्बधेनवत्त्वादिविशिष्टवह्न्यस्तव्याप्यधूमस्यचानुमितौ [illegible] स्यसर्वथैवनबाधा । वसमवः॥ कथंतद्विशेषणागमया
य साध्यहेतुप्रत्ययोरारीतिरवसेया॥ तथाचेयादृशविशिष्ट [illegible] विषयकनिश्चयोत्तरानुमितिसामान्येप्रतिबंधकं । सविषयक
निश्चयप्रतिबंधाभावव्याप्यविषयता । नियामकः प्रकृतपक्षेप्रकृतसाध्याभावावगाहित्वप्रकृत [illegible] धर्मिक [illegible] व्याप्य प्रकृते
हेतुमत्तोभयव्यतिरेकः तादृशविशिष्टमेवप्रकृतपक्षसाध्याभावव्याप्यस्यालीपिप्रकृतहेतोर्दोषइतिफलितोर्थः॥
पर्वतधर्मिकवह्न्यभावव्याप्य [illegible] गाहित्ववह्न्यभावव्याप्यधूमवत्तावगाहित्वमत्तोभयव्यतिरेकस्यवा । विशि
ष्टपर्वतनिश्चयप्रतिबंधाभावव्याप्यविषयतानियामकधर्मिकवह्न्यभावव्याप्यवत्ताभावगाहित्वतद्घटितकत्वयोरैकताव [illegible] भ
भावव्याप्यवान्धूमादिसाधवह्निविशिष्टपर्वतेनिश्चयादिरतस्तद्धारणा । सामान्याइतितं॥ तथाचविशिष्टविशि
ष्टपर्वतनिश्चयोत्तर [illegible] पर्वतोवह्न्यभावव्याप्यवान्वह्न्यभावव्याप्यधूमवांश्चेत्यनौकिका ८
पाद्यवानुमितोपक्ष [illegible] धर्मिकसाध्याभावगाहित्वतादृशसाध्याभावव्याप्यहेतुमत्तोभयव्यतिरेक [illegible] तेनतादृशस्यैके

अत्रेदं चिंत्यं घटत्वसमानाधिकरणधर्मवान् घटवान् द्रव्यादित्यत्र दोषाभावः घटव्यभिचारि द्रव्यसमानाधिकरणाघटितत्वस्य घटाभाववद्घटव्यभिचारि द्रव्यसमानाधिकरणधर्मवत्ति व्यभिचारधीर्दलेवाप्रतिबन्धकता
इति चेत् वस्तुतस्तु इति अत्रापि प्रमेयत्वमत्र इति प्रमेयत्वादौ व्याप्यव्याप्ति व्यभिचारभिन्नत्वाघटित पक्षनिश्चये विपक्षे साध्याभावगाहित्वसाध्यव्याप्यहेतुत्वावगाहित्वयोरसत्त्वात् न च पक्षे साध्याभावगाहित्वहेत्ववगाहित्वयोः प्रत्येकं …
… व्याप्त्यवगाहित्वस्य चानिवेशे स्वप्रकृतव्याप्त्याभाववत् दृशान्तरस्वरूपासिद्ध्याव्याप्तेः तथापि समानाकारतानीयविवक्षिताभेदाभावात् साध्यव्याप्यहेतुः साध्यव्याप्यहेतुमान् पक्ष इत्यादितौनीय साध्यव्याप्यवत्त्वे …

१०

नसमवेतत्वनरूपावयोर्निश्चयस्य सर्वसुमवगाहितुत्वं स्कन्धर्मावच्छेदेनैवोविरोधिनोक्तनिश्चयाविषयत्वान्नाइहंतु बोध्यं। अत्रापि प्रमेयत्वविशिष्टस्य
भिचारग्राहकनिश्चयं गवारणायतादृशविशिष्टान्तराघटितत्वविशेषणादेवमेवाप्त स्वप्रकृतलक्षणाव्याप्तिरन्तं यत्त्वाभिधुत्वं नहि घटितत्वमित्रत्वं नार्थः॥ प्रमे
श्री यत्वमहेति प्रमेयत्वादिसाध्यो व्यभिचारस्फूर्तावत्स्वभिन्नवाचादिघटितत्वं वाच्यं साध्ये इति तु निरुक्तलक्षणाव्यापीश्च वलगसापीदृशशान्तर
हेत्वाभासत्वे विशिष्टान्तरं नहि घटितत्वमेव। वस्तुतो पहिपक्षनिश्चयत्वविरोधिपादृशविषयतासतियोगीकोनिरूक्तो मप्रमातिरेकः नद्दम्यदृष
पक्षनिश्चयत्वविरोधितादृशविषयतासनियोगीकृत्वाविषविशिष्टाघटितत्वमेवतादृशविशिष्टान्तराघटितत्वमित्यस्याकेचोध्यः इति नो
ज्ञाव्याप्तावत्का द्रा: वहिव नव्यमते साध्याभाववद्वृत्तित्वरूपाव्याप्त्यवच्छेदकतावच्छेदकीभूतधर्मवत्तादृशव्याप्तिविशिष्टप्रकृत
हेतुमत्तावगाहित्वमेव कल्पलोनिवेशनेन हा … पक्षतावच्छेदकविशिष्टपक्षेप्रकृतसाध्य … स्वप्रकृतसाध्यपताहत्याससिद्धि

(अन्यथा अनुपलब्ध … व्याप्तिनिरूपण —

१ धूमत्वविशिष्टस्य समानाधिकरण्याभावप्रतियोगितावच्छेदकत्वम् प्रमेयत्वविशिष्टो वह्निरिति ज्ञानसत्त्वे धूमत्वे तादृशा० ... पदार्थस्य भावनिरूपकतास्यादनवस्थाकारः =

जा० शिष्टप्रकृतहेतुमत्तावगाहित्वस्य प्रकृतसाध्यं ... अनेके व्याप्तिविशिष्टप्रकृतहेतुमत्तावगाहि ... एतज्ञाभावोऽर्थद्वयेऽवच्छेदेन या सा०भा०
११ दृशाधर्मवत्तानिश्चयत्वविरोधिविषयताप्रतियोगिकत्वस्वं ... अवच्छिन्नत्वे तादृशाधर्मविशिष्टः प्रकृतपक्षतावच्छेदकविशिष्टपक्षक प्रकृतहेतुसाध्य
कत्वाय स्थले दोषो वक्तव्य इति। प्रमेयत्वविशिष्टसाधनेत्वावच्छेदेन साध्यव्यभिचारनिश्चयस्यापि साधनत्वसामानाधिकरण्येन तत्र व्याप्तिविषया
५ वगाहित्वस्य लाभेन तत्र निश्चितावच्छिन्नाभावस्य तादृशनिश्चयविरोधिविषयताप्रतियोगिकत्वविरहादेव प्रमेयत्वविशिष्टस्य व्यभिचाराद्दोषेणाति
प्रसंगः प्रमेयत्वविशिष्टस्य व्यभिचारत्वावच्छेदेन साधनं हेतुत्वनिश्चयस्यापि विरोधिनी न साधनधर्मिकसाध्यव्यभिचारित्वावगाहिता न व्या
नामनेन मानधर्मिकस्यैव ज्ञानस्य विरोधित्वादतः साधनत्वे प्रमेयत्वविशिष्टस्य व्यभिचारेऽपि नातिप्रसंगः। धूमहेतुना व्याप्तत्सामा हेत्वंशः
नाधिकरण्येन वन्हेः साध्यतास्थले तु द्रव्यत्वावच्छिन्नं तत्र द्रव्यं न द्रव्यभावावच्छिन्नं किं तु पक्षि ... विद्रव्यमेव तन्निरूपकभावविशिष्टद्रव्ये निमसंभ ११

साधनत्वपदं साध्यतावच्छेदकपरं प्रमेयोपधेयं – २

न चैवं द्रव्यत्वावच्छेदेन धूमहेतुतावन्नैः साध्यतावच्छेदकेभ्यो गगनादिधर्मे गोत्वाद्यपोरव्याप्तिः इष्टत्वादवच्छिन्ने सर्वत्र [illegible] वत्स्यात्तत्त्वा
दिनिवाच्यं। निरुक्तत्रितयावच्छिन्नाभावोपचमीवच्छेदेन यावहग्धर्मे वृत्तानि स्वरूपत्वविरोधिविषयताप्रतियोगी कः तद्धर्मावृत्तीत्येवतावद्दूषधर्म
वनः प्रकृतपक्षतावच्छेदकधर्मावच्छेदेन प्रकृतसाध्यहेतुकहेतुनिरुक्तौ निवेश्यत्वात्। नन्वेवं वह्नित्वावच्छेदेन निर्धूमत्वेन तत्काले द्रव्यत्वं धूमवद्वह्ने
रित्यादौ साध्याभाववद्वृत्तित्वावच्छिन्नहेतुस्वरूपव्यभिचाराव्याप्तिः साध्याभाववद्वृत्त्यधिकरणतानवच्छेदकीभूत न हेतुतावच्छेदकधर्मस्यैवाभा
सिन पातहि रोधिन्यो हेतुतावच्छेदकधर्मवत्तावच्छेदेन ताहगधिकरणतावच्छेदकत्व तस्यैव व्यभिचारत्वात्। अस्य पक्षव्याप्यत्वसिद्धिरूपत्वा
दित्यादेरपि व्योमवामित्वोपत्तेरिति परेरपरिष्कारिणः पन्थाः। गुरुत्वरसान्यतरपहि [illegible] केताहेपीह [illegible] विशिष्टविषयकनिष्प्रपक्षितत्वविशि

आ॰ हायाविरोधिविषयतायाः अप्रयुक्तो व्यापकः । अहृततपदे अकृतसाध्याभावसाहित्यस्य च हेतौ व्यतिरेकत्व हेतुदोषत्वमित्यर्थः तत्र च विरोधिविषय सा॰मा॰
१२ ताव्याप्यत्वेन स्वरूपसंबंधेन वा याहेराहार्येनिश्चयेनिरूक्तेऽवगाहि । ताहृपसत्वेनासंभवापत्तेः किंतु स्वाश्रयो नरागुमिति त्वेनख्या प्रयोज
नाहार्यमानसज्ञानत्वसंबंधेन वा तत्त्वात्त्वं । एतदभावे वन दुतरमनुमितौ अनाहार्यमात्रज्ञाने वेत्युक्तं न च विवक्षितायाविरोधित्वंय
हिवात्निबंधकतावच्छेदकत्वं नेहानिर्वह्निःपर्वत इत्यादिसारोपघटाद्यभाववि शिष्ट... तत्त्वोदृशिपदेववत्वापत्तेः तत्रिश्चयनिष्ठविषयतायां नू
दि अपि भ्रमत्वं घटवदिसौधीमतिवंधकतावच्छेदकत्वात् । एवं पर्वतो दह... सद्हनवानितौपर्वतास्तकाधभावविशिष्टपर्वतादिरूपायां
सिद्धाव्याप्तिः न हि विषयतायाः कुत्रापि बुद्धौ प्रतिबंधकतावच्छेदकत्वात् । पर्वतः पर्वतो सद्भाकारकबुद्धेराहार्यत्वेनाप्रतिबंधकत्वादितिवा हेत्वं॰
च्यं । निरूक्तोभयाभाववृत्ति प्रतियोगी स्वावगाहितासंबंधेन पक्षिहृपिताहंशोतदभावनिरूपितविषयतायाएवमप्रज्ञाते विरोधिविषयतापदेनो १२

मय२

कोत्वात्। घटाभावविशिष्टभूतलत्वादिविषयताया अव्याप्यत्वेन निर्वह्नि वह्निनाऽग्निसाहेऽनिर्वह्नित्वविशिष्टभूतलादाविति व्याप्तिर्भवा

दिति प्राहुः। तच्चिन्त्यं साध्याभावव्याप्तविशिष्टरूपस्यात्मकत्वानिरूपकत्वाव्याप्तिग्रहणात्। एवं कांचनपर्वतः कांचनवह्निमानित्यादौ कांचनमयत्वा मय२

द्यभावविशिष्टपर्वतादिरूपापामहिष्ठे लक्षणगतं गमनेऽपि कांचनमयत्वाभावव्याप्यविशिष्टपर्वतादिरूपापामहिष्ठे वह्न्यसिद्धसंगात्

। पक्षपो पादहृष्टहेत्वाभावः तच्चैतच्चाप्यनापन्नाहृताहेत्वाभावरसादिनाद्विधिनिक्षनानर्थप्येऽल्पस्नात्वा : त्वीकर्तव्यत्वात्। किं चैवं पहि प

काना हार्पि निरूप्यनिष्ठविरोधिविषयताया: स्वरूपसंबंधेन निरूक्तोभयाभावव्याप्यत्वेन त्वहेतुदोषत्वमिति सैव सम्यक् स्वापपोन्नतत्नो मि

नि त्यादि संबंधे नाविरोधिविषयतायां आप्यत्वाभिधानमपि संदर्भविरुद्धं स्यात्। एतेन निरूक्तोभयाभावप्रतियोगीभवद्गगहिताप [illegible] रे

पक्षिलपिताल दंडोन दृभावेन तदभावव्याप्यनद्यानिरूपितमेव विषयिताम कृतै। विरोधिता [illegible] धूमव्याप्यत्वेनाऽस्य तद्वृत्तिपक्षाद्व्याप्तिरसु

ज्ञा॰ ज्ञानविषयत्वनिरूपितः पक्षनिष्ठसाध्याभावप्रकारकत्वावच्छिन्नतापि संयुक्तदोषाद्वेति दिक् । [illegible] द्विषयकनिष्ठपनिष्ठविरोधिवि सामा॰
४५ षयतापांशे भ्रमाभावप्रमात्वं वस्तावच्छिन्नयावद्विहितोत्तरणानुमितित्वसंबंधेन । तादृशसंबंध[illegible] भावेदनुत्तरमनुमिताविसृत्याप
वंशविरोधिविषयकद्विषयकनिष्ठपावद्विहितोत्तरणानुमितित्वव्यापकत्वं तादृशी भ्रमाभावप्रतिपादनम् । एवं च निवेशितः वेद्व्याभिन्नत्वादि बाधा
दिरूपानीयविषयतापात्तत्संबंधेन भ्रमाभावप्रयोजकत्वात्संभवेऽपि तादृशविषयितापाः निरुक्तविरोधितस्य किंवे ज्ञानेन पातन्ने
न हेतुः समन्वयमेव तादृशप्रयोजकत्वस्यानिवेशात् । न चैवं तत्र व लक्ष्माव्यैति आसिद्धिवीरेव । तादृशभ्रमाभावस्य विरोधिविषयकसम्
हालंबनवगाहे विषयकनिष्ठपाव्यवहितोत्तरानुमितित्वव्यापकताका प्रदूषकतादि निवाको । विरोधिविषयतानिरूपितविषयिता हेरंबः
का निष्ठपस्य निष्ठपांते न विवृत्तित्वात् । घटादि विषयतापाल्लवनिरुक्तविरोधिविषयितान निरुक्तानित्वविरहात् । नचैवं विरोधि— ।। १६

विषयतानतिरिक्तवृत्तिविषयिताविषयतातादृशैव सामंजस्ये शेषवैयर्थ्यमिति वाच्यं । पक्षपर्वतत्वादिना सामानाधिकरण्येन वन्ह्यादेः साध्यतानवच्छेदकपर्वतत्वादि
सामानाधिकरण्येन वन्ह्यभावादेः हेतुत्वस्य विषयतानिरूपितविरोधिविषयतानतिरिक्तवृत्तितापातः शानिव्याप्तिवारकतया शेषसार्थक्यात्तदुपाद
या नेनाहृदवन्ह्यभाववादिमत्त्वविषयकानुमि[illegible]नंतरं पर्वतत्वादिना सामानाधिकरण्येन वन्ह्यनुमितिसत्त्वात् हृदत्वानुमितौ न व्यभिचारोऽपि तत्त्वेनाति
व्याप्तेरनवकाशादिति । ननु एवं निर्वह्निः पर्वतो वह्निमानित्याहार्यपक्षपर्वतत्वादिना सामानाधिकरण्येन वन्ह्यभावादेः पक्षतावच्छेदकतात
त्रपर्वतत्वादिना सामानाधिकरण्येन वन्ह्यादिमत्त्वस्य विशिष्टपक्षसत्त्वाविरोधित्वेनाप्रामाण्यज्ञानास्कन्दितस्य निरुक्तविरोधिविषयतानतिरिक्तवृत्ति
विषयताकत्वापातः शानिव्याप्तेः नाहृदो वन्ह्यभाववानिति योग्यतावच्छेदकवैशिष्ट्यप्रत्यक्षप्रविशेष्यकत्वेन संबंधेन वन्हिमावच्छिन्नवैशिष्ट्यावगाहित्वं निवे
शनेन रूपावच्छिन्नविशेष्यकत्वं तद्रूपावच्छिन्नप्रकारकानुमितित्वावच्छिन्न[illegible]छेदकत्वेन रूपाविरोधित्वस्य विवक्षि

ना॰ तापांनिवेशेऽवैवैपथ्यैः उक्तौरेतानिवेन्द्रियाणि मानिस्तादिस्वः नीपद्रेषेष्ठव्याप्ति [illegible] पद्यपकाणिष्ठपविरोधिनीमनिवर्त्यनावच्छेदिकापादि सामा॰
१४ षवतामनुपुक्तः नद्ध्वटिमप्रतियोगीकद्रसधीकनुपुक्तः पर्वतः पर्वतिमेष्ठमाहिसाहेपर्वतान्मत्वानावेविशिष्टपवेनावान्नकवाधमन्नाव
व्याप्तिप्रसंगात्। पर्वतान्मत्वाभावविशिष्टपर्वतनिष्ठपत्वपुत्रिषवधनावच्छेदकविषपिलायमित्तेः नहुन्नमनुमितविलासादिहलक्ष्यैताय स्व
नेरस्व। पहिषपकनिष्ठ पमनिवधनावच्छेदक विषपिताघटितप्रतियोगीकः पक्षधर्मिकस्ताभावगाहित्वतावव्याप्यहेतुमत्वावगाहित्वोभय
व्यतिरेकत्वत्वमितसैवममस्कानत्वेनपहिषपकनिष्ठपतिष्टपापहिलेधिविषयितामप्रुक्तत्वदुन्नरातुमितौनिरुक्तिप्रागाहितादूपव्याप्ति
रेकत्वलमेवार्थः प्रपुक्तत्वं चेष्कात्प्रादेरहाहावभोगेमगिलावववृक्षिप्रवृत्तिस्वलादिप्रतिनियसाश्रिकः स्वरूपसंबंधविशेषः हवककविहेवर्कि हेत्वं॰
विनिश्चिपनशतिनानिप्रसंगदोषापद्यतिकसाविनप्रलपितमपमानालनाहप्रस्वतत्वसंबंधेनासाभावान्॥ मानिप्रपुक्तोराहाभावस्ताहेवमरण १४

भावजन्यदाहप्रतियोगीकत्वरूपस्यैव मणिप्रयुक्तत्वे तत्सदाहाद्यभावेऽवगाहनात् । अस्तु वा स्वरूपसंबंधविशेषः प्रयुक्तत्वं अन्यथा दंडनरत्वेनत्वेऽपि म
णिप्रयुक्तो दाहाभावः स्यादिदमतीतापत्तेः तथाऽपि निरूपपदस्य नउत्तरमनुमितावित्यादिभागस्य वैयर्थ्यं दुर्वारमेव । पक्षविषयकानिष्टविषयताप्र
युक्तः प्रत्यक्षमिकेताध्यावर्त्य इति तन्मावाप्यहेतुमत्तावगाऽहित्वपोर्व्यतिरेकत्वं हेत्वाभासत्वमिति तस्यैव सम्यक्त्वात् । हेत्वाभासविस्तरः मनुपा
हेत्वदोषयुक्तो नं निरूपस्योपरक्षणेतामप्रीविलेवेन कस्याऽपि वक्तनोऽनुमितिनिवर्तकत्वाभावदशायां क्लिप्तानुमितिगर्भस्योक्तलक्षणस्याव्याप्तिसत्त्
वाद् । अथ नाहार्यमानसज्ञानेवेति । न ह्रदनिमत्तनुपपत्तेः । तथा च पाहदविशिष्टविषयकनिरूपोत्तरानाहार्यमानसज्ञानत्वावच्छिन्नहेनयोक्प्र
युक्तत्वविशिष्टनिरुक्तावगाहितादृशव्यतिरेकत्वादृशविशिष्टोहेतुदोषवत्त्वं : दोषमात्रस्यैव निरूपोत्तरं तं तत्त्वनिरूपस्यैव मानसज्ञानत्वे
म [illegible] वात् । अत्र कश्चित् कुत्राप्यव्याप्तिसंभावनेनिभावः अत्रापि दोषनिरूपोत्तरं तु सत्त्व स्याहार्यमानसज्ञानस्यनित्

आ॰ [illegible] १५ ६

क्षतेदोषेवासनाऽप्ये दोषः =

शंख पीतः इत्यत्र बाधि व्याप्तिस्थले =

द्रो १

ज्ञावगाहितात्वपत्त्वात्त्संभवस्वारस्यात्प्रमेयात्मापि पत्रं। मनस्पत्तेनुस्त्रव्याप्तिवार[illegible]मेवं अन्यथाबाधके निश्चपोत्तरमुसत्रदोषविशाद्य
नरवानाहार्यत्वाने ति रूफावगाहिताद्वेपोः तत्वेनके चिन्तूबाध प्रभृताव[illegible]व्याप्तिसंगात्। नवाहं गौरे [illegible]त्यादिस्तानि दस्थलीपवाधंतथाप्यव्या
सि: सत्तीपनाहं गौर इत्यादिवाधनिश्चयोत्तरे हाववगाहं गौर इति पक्षधर्मिक साध्यवत्तावगाहि मानत इत्योसाहार्यत्व कार्य: मानसपद स
दोषविशेषाद्यजन्यत्वान इति छेपः नन्[illegible]नुफांचनपयोपपवैतः नारेशावच्छिन्ना त्र्याविषय मादिस्तारोप उत्तावच्छेदकविशिष्ट पक्षाहारमति इत्याद्य
यानि द्वादवव्याप्तिरत्नाहः। पक्षतावच्छेदक वैशिष्ट्यादिकं वेन्निवेशानिके विज्ञानीप[illegible]विषयताख्यं ननुवा स्वं। समवायादि संबंधरूपेसर्थ:पत्र
गुणीपसंयोगसंबंधेन पर्वते वह्नेः साध्यतानत्रता दृशसंबंधेन साध्याभावावगमितस्यापि गुणीपत्वाभाव[illegible]योगत्वादिरेवदोषः खतमानाक्षिकाएव
भावीपदगुणीयसंयोगसंबंधावच्छिन्नप्रतियोगितानवच्छेदकं साध्यतावच्छेदकमिति व्यापकताज्ञानप्रतिबंधकतावच्छेदकत्वाद्यतिरिक्त यं। अन्नवव्या

सा॰ मा॰

हेत्वं वद्

१५

वसं २

…गुणीयसंयोगसंबंधेन पर्वते वह्ने साध्यताव… द्रव्यविगुणीयत्वाभाव… दिरेवदोषः खतमाना… गुणाभावाद्यसंयोगसंबंधावच्छिन्नप्रतियोगितानवच्छेदकं साध्यतावच्छेदक…

त्तिमात्रस्य निवेशे व्यतिरेकव्याप्तिग्रहमनिबंधकेऽनुपसंहारिण्यव्याप्तिरत आह। व्याप्तिश्चेति। इत्थं च पक्षतावच्छेदकतत्ताध्यावगाहित्वस्य साध्या

व्यापकव्याप्तिविशिष्टहेतुमत्त्वावगाहित्वस्य साध्यव्यतिरेकव्याप्तिविशिष्टपक्षकहेतुमत्त्वावगाहित्वं स्वघटित्वात्ऽवच्छेद्याभाव एव लक्षणघटक इति भावः

वेह्नि ननु निर्वह्निर्ह्रदमान्धूमादित्यादौ बाधव्याप्तिः निर्वह्निधर्मिकवह्निमत्त्वादिज्ञानस्यालौकिकतया पक्षधर्मिकसाध्याभावावगाहित्वाभावादतिव्याप्तिरत आह

ग्रावगाहितेति। पहिषपकनिष्ठप्रतिरोधिविषयतामपुक्तरसंतस्फलमाह। एवं चेति। घटविशिष्टग्रहाघात्मकवत्केऽनिष्ठप्रतिवेद्यः अन्वेतरवि

लस्यानुमितावितिशेषः निर्वह्नित्वविशिष्टह्रदे निर्वह्नित्वविशिष्टधर्मिकवह्न्यवगाहित्वविरहेऽपीत्यर्थः। नन्वेवं घटादिविशिष्टग्रहावतिव्या

प्तिः न स्यात् न सन्निवेशे धर्मिकवह्न्यवगाहित्वस्याविरोधविषयकत्वात्। घटविशिष्टग्रहात्मकेऽपि ह्रदे भावेन तत्प्रतिबध्यत्वविरोधिविषयता। नत्वादि

त्यर्थः घटानधिकरणत्वादिस्तौ न ध्वस्तन [illegible] मुहितार्थसमीचीनो गोविषपान्येपस्यमुलत्वात्। अवतत्त्वमसनिहितत्वावगाहित्वाहूपव्यतिरे

५।

ओ. [illegible] कस्यैवाद्रिविशिष्टगगनादिनिष्ठप्रतियोगिताविरोधिविषयताप्रतियोगित्वमेवनास्तीनिवक्तव्यंतेनैवाव्याप्तिरिति भावः । पर्वतो ह्रदाद्विशिष्टविषयकत्वं प्रकृतपक्षहे सामा०
१६ तुसाध्यकानुमितिप्रतिबंधकतानतिरिक्तवृत्तित्वंहेतुदोषत्वमिति प्रागुक्तलक्षणपरिष्कारेऽनुपयोगान्तरमप्याह । एवमिति । उक्तरीत्याविरोधिविष
यताप्रयुक्तत्वस्यानिवेशेनैतदर्थः साध्यनिष्ठप्रकारतासामान्यपक्षनिष्ठविशेष्यतानिरूपितं स्वसाध्यस्यानुमितावपीति । नस्यात्विति पर्वतो वन्हिमानित्यादौ पक्षधर्मिकसा
ध्यविषयकत्वसमानाधिकरणहेतुमत्तावगाहित्वस्य साध्यविशिष्टपक्षनिष्ठप्रकारताभावव्याप्यत्वविरहेण ताहृशावगाहिताहृशव्यतिरेकस्य साध्य
विशिष्टपक्षनिष्ठप्रकारत्वविरोधिविषयताप्रतियोगिकत्वविरहादित्वप्रकृतलक्षणस्य साध्यविशिष्टपक्षेनातिव्याप्तिः । प्रकृतलक्षणस्य साध्यविधेय
कानुमितित्वावच्छिन्नप्रतिबंधकत्वमादायैवतत्वातिव्याप्तिरावश्यकेति भावः । पक्षस्यानुमितेः साकाली न साध्यनिष्ठप्रकारतानुमितौ निरूपकावगा हेत्वा०
हिताहृशपक्षत्वानुपाहृशविशिष्टविषयकनिष्ठप्रकारतानुमितित्वावच्छेदेन निरूपकावगाहिताहृशव्यतिरेकस्य तेनावनैव साध्यविशिष्टपक्षस्यवारणं १६

संभवति। कथापि पक्षे साध्यवत्त्वापक्षकनिष्ठप्रतियोगिताकत्वस्य हेतौ तत्साध्यवत्त्वपानतस्य स्यादनुमितित्वसाध्यविशिष्टत्वानुपपत्तेरित्यत आह। विरोधिविषय
ताप्रयुक्तत्वदलेनैव वारयितुं शक्यत्वेनैतादृशे नेदं। अत एव द्वितीयकल्पे द्वितीयपक्षनिष्ठप्रतियोगिताकाभावमानसज्ञानत्वावच्छेदेन निरुक्तावगाहि
ताहृपव्यतिरेकस्य सत्त्वेऽपि विरुद्धसाधनसामान्यवारणं संभवतीत्याह। मानसेति। साध्यनिष्ठप्रतियोगिताकमित्युपपन्ने। तेन पक्षधर्मिकसाध्याभावव्याप्यत्वसाध्य
व्याप्यहेतुमत्तावगाहित्वयोः साध्यनिष्ठप्रतियोगिताकमानसज्ञानाविरोधित्वाज्ञाहृत्वा मानसज्ञानेऽपि समनावेक्षणादित्यर्थः। न चावश्यं तु साध्यनोत्तर
मानसज्ञानत्वावच्छेदेन निरुक्तावगाहितादृपव्यतिरेको लिङ्गितकुत्रापि साध्यविशिष्टपक्षेऽसिद्धतं गतमिति भावः। अत एव तदीये नुक्तान्तर
सः स्ववितः। न हि जन्यं तु सर्वत्र सर्वत्र नाभिमानाभावात्। पत्रपक्षपञ्चम्यप्रवृत्तस्य मोक्षगोऽस्तेन स्वतन्त्रसाध्यनाश्वलेन दृभोवे विशिष्टतह
ल्कतद्रूपबाधप्रसक्त्याव्याप्तिः। निरुक्तावगाहितादृपस्यापि ध्यानव्यतिरेकसत्त्व[illegible]त्वात्। किंच [illegible] संयमेन पवेनत्वादेः पक्षतावच्छेद

कृतं पक्षत्ववा पर्वतत्वादिप्रकारेणैवद्धृतादेः पक्षे सत्त्वेऽपि नो वह्निमान् धूमादित्यादौ व्याप्यत्वसिद्धाहाव्व्यासः एवं वह्निमत् पर्वतो निर्वह्निरिति सामा॰

जा॰ [illegible] व्याप्यवान् धूमादित्यादौ पर्वतो निर्वह्निः त्वव्याप्यजलत्ववान्निर्जलत्वादित्यादौ च वह्निविशिष्टपर्वतस्य हेतुभावसत्त्वात्तनेः निरुक्तोभयाभाव

१९ स्यानाहार्यनिश्चयपत्वविरोधिविषयताप्रतियोगीकृत्वात् । तस्य विपक्षपात्रस्वानुमितित्वावच्छेदेन वर्तमानत्वाद्या व्याप्तः पर्वतो धूमहिमान्

या ध्रुमादित्यादौ महानसी[illegible] म वह्नेर्वाध्यवद्भ्रम इत्यापातु सत्त्वमानायां पर्वतो महानसीयवह्निमानित्यनुमितौ विरोधित्वे पर्वतः महानसीय

व ह्न्यभाववानिति सावयवं कीर्णधारा वस्त्रितामरिणाकृतानुव स्पनेइ तिततत्रा सुका व्यासिरितिदृष्टव्यं । केषांचिद्विशेषणानाहुनाहृत्वा पक्षइसा

दिपक्षकृतपक्षे प्रकृतपक्षे प्रकृतसाध्यवत्त्वस्य प्रकृतसाध्यव्याप्यप्रकृतहेतुमत्वस्य चावगाहिनो ज्ञानस्याविरोधिविषयकं यौहेतुपकं तज्ज्ञानकत्वं हेत्व

हेतुदोषत्वमित्यर्थः हृदो वह्निमान् वह्निव्याप्यधूमवांश्चेत्यादिज्ञानस्याविरोधिविषयकत्वं हृदो निर्वह्निरित्येवं विधबाधादिज्ञानेस्यात्तीतितत्व १७

।न ह्येतत्समन्वयः । न हि विषयस्य पक्षधर्मिकसाध्यतद्व्याप्यवत्त्वावगाहिज्ञानविरोधित्वं तादृशज्ञानसमानविषयकज्ञानप्रतिबंधकग्रहविषयत्वस्य मे
वाथे वक्ष्यते । तथा च तादृशमात्रस्य मक[illegible]त्वेऽपि द्विविषयकज्ञानं तादृशाविरोधि विषयकं मिलितं च विषयतादृग्वादिप्रवेशेन गौरवमतस्तथैवाह । तादृ
शज्ञानविरोधित्वं चेति । पक्षधर्मिकसाध्यतद्व्याप्यहेतुमत्त्वावगाहिज्ञानविरोधित्वं चेत्यर्थः । प्रतिबंधकत्वरूपस्य तादृशज्ञानविरोधित्वस्यासत्त्वमिव
त्यात् संभवासंभवेन ज्ञाने तादृशी । न हि विषयविषयकेति । पक्षधर्मिकसाध्यतद्व्याप्यहेतुमत्त्वावगाहिज्ञानविषयविषयकग्रहप्रतिबंधकीभू
तग्रहविषयत्वमर्थः । तादृशज्ञानप्रतिबंधकग्रहविषयत्वमात्रमेवोक्तेर्निवेशो हि । पर्वतो वह्निमान्वह्न्यभाववाद्वा इत्यादौ बाधाव्याप्तिः । तादृशसाध्यतद्व्याप्य
हेतुमत्त्वावगाहिज्ञानस्याहार्यत्वेनातत्प्रतिबंधकत्वमहार्यमिति । अत एव तादृशज्ञानविषयविषयकग्रहप्रतिबंधकत्वं निवेशितं । तथा च निर्वह्निः पर्वतो

पं१

जा० [illegible] [illegible] वह्निमानितिसाक्षात्कारज्ञानसमानविषयकस्य पर्वतोवह्निमानितिज्ञानस्यप्रतिबंधकोपि स्वतो[illegible] कारकग्रहत्वविषयत्वमाहात्म्येवत सामान्य

१८ त्वस्यगस्यसंगमः नचवह्निमान्वह्निव्याप्यधूमवान्पर्वतः इत्यवानिसाकारस्यसाक्षात्व्याप्यवत्तावगाहिज्ञानस्यज्ञानविषयकग्रहस्यप्रतिबंधकत्व

वेनोनिष्पद्यत्ताकालकज्ञानमादायनहिषसनिष्कलङ्कविशिष्टपर्वतादेःधर्मीदिकहेतुस्थलेदोषत्वापत्तिरितिवाच्यं पक्षधर्मिकसाध्यव्याप्यहेतुमत्ताव

गाहिज्ञानत्वाव्यापकविषयतान्नामग्रहप्रतिबंधकत्वग्रहविशेषणत्वस्यविवक्षितत्वात् उक्तस्मरणालंबनसचैतादृशज्ञानत्वाव्यापकीभूतपदघवगा

स्व हितान्वत्वेनातिव्या[illegible]मागादितिभावः अग्रिमग्रंथस्तुलाघवार्थमाह एवंविधेवेति आहार्यव्याप्तिज्ञानमुदायतत्समानविषयकग्रहविरोधित्वधीः

नैवीरितिरूपाद्दोषस्यव्युः अनयापर्वतोधूमवान्वह्निव्यभिचारिवह्नेरित्यादेःप्रकृतहेतुकव्याप्तिग्रहविरोधितायामपिआत्मेवसव्यभिचारव्याप्तिमसंगादि हेत्वंः

निपत्रस्थलविशेषेसाध्यसाध्ययोःपक्षेतन्मरणालंबनधर्मान्कस्यापिज्ञानःनचतद्दोषेऽव्याप्तिः एवंपर्वतःपर्वतान्योधूमादित्यादौवाधाद्यव्या १८

स्पि ष्कोत्तादिदोषः केचिदिदमुत्क्यात्त्विनःस्थ्येविहृक्कंवनिधीरणेन रूनमयोर्विध्यानास्मनरत्वाघुक्तेः।लाघविकत्वाद्दाह्यतावस्म्या मत्तस्मिन्मिन्नव्यगगनवृत्त
मेयो वह्निमान् धूमवत्वादित्यादौ गगनाद्यभावविशिष्टप्रमेयत्वरूपसाध्यस्य पासिद्धिमंत भीव्याप्यत्वासिद्धिर्वं। निरुक्तगगनप्रमेयपाश्याप्रसिद्धेरिति वाच्यं। प्रमेय
निष्टस्यैव गगगगनाभावस्यैव तत्रसाध्यपासिद्धित्वेन तद्दत्तभीव्याप्यत्वस्यप्रसिद्धत्वात्। एतद्वन्हभावविशिष्टद्रव्यात्मकवाध्यधूमवतीकांताद्रूप्येण हे
वाणमपिहृद्दत्वादिमात्रेण दोषत्वाद्वन्हस्यलेपाहृदेपाहृदात्पेदोषध्यवहाराः प्रामाणिककृत्वेनावद्व्याम्यतमहूपवत्वमेवदोषत्वं वाच्यं [illegible] याव गगना त
भावविशिष्टप्रमेयत्वस्यापि तादृप्येण दोषत्वमसंत मेवेति। तन्न। इदंप्याकृत्यं विस्तंवंधेनता हृद्वाप्यत्वमहूपवत्वस्याप्रसिद्धत्वात्। अनुगतानतिप्रस
क्तैकसंवंधेन तद्दत्वस्य सर्वत्र दोषे वक्तुमशक्यत्वादिति वाच्ये पं। न तु हृदात्मकपर्वतोवह्निमान् धूमादित्यत्र साध्यपासिद्धेरेव दोषत्वात्तद्धृह्यभासिद्धि
रतेव्याहः। एकेतिः दोषविभाजकस्वरूपमाहः तद्धत्वरतयः नेनपक्षोनि एद्धृदाम्यत्वस्यहृदत्वा भावव्याप्य [illegible] पक्षस्याना साध्यपासिद्धिर्विरुव्य

जा॰ [illegible]
१८ क्ति मात्र दोषस्य व्याप्तिग्रहविघटनात् । ननु .. सत्वेन [illegible] नुमाने दोषत्वादेरे [illegible] यांश्च पूर्वविशेषणत्वादेरं सामा॰
लक्षणं यत आह । स वेति । नैवं पर्व्यो । धूमप्रागभावविशिष्टवह्निर्व्वा क्वाद्यिति भावः । ननु [illegible] स्मनेनैतौ हेतो [illegible] भाः । एवं चाहाभास्विता । वस्तामत्वमे
व लक्षणं वाच्यं । न चावनरदं वान्तरधर्मेण पंचधा भ्रमैविभागानुपपत्तिः सामान्यतोऽव्याप्तैवविशेषहेतोरणाविभागस्य संभवितत्वा [illegible] दत आह एं
च विधेति । तथा च पक्षहृदो वह्निमान् धूमवत्वाद्धिंसादौ इत्युले व्यभिचारविरोधौ इत्यादिप सव्याध्याः एवं चैव हेत्वाभासाः इति । न च तावदन्यतमसैव दोषत्वे प
[illegible] लात्प्रत्येकं न स्यात् पंचधेति विभागस्य न व्याघात इति भावः । ननु विशिष्टदोषोऽनुपाद्यपतदन्यतमत्वस्य लक्षणत्वे तदैव हेतावनुगतलक्षणा
भाव इत्यत आह । व्यभिचारादीति । तथा च तस्य सानुगतत्वात्स्व लक्षणाननुगमेऽपि न क्षतिरिति भाव । [illegible] दोषमात्रस्यैव लक्षणत्वेनेति सत्वाहेत्वा हेत्वा॰
विशेषइत्यादिप्रयत्नस्तद्वैलक्षण्यार्थयोजकत्वासंभवादेलक्ष्यतामद्दीनाभिप्राये णान्वयत्वाापत्तिः स्यादेतद्धिंसादिनानामाव्याप्तिरितात्तु १९

इति हेत्वाभाससामान्यलक्षणं २